

Centar za rano podsticanje razvoja
i ranu intervenciju za djecu sa
posebnim potrebama u Zenici

Rana intervencija u praksi

UDRUŽENJE
HUMANOST
www.UDRUZENJEHUMANOST.hr

Brošura Udruženja
Humanost – societas
humanitatis

Predgovor

*Dietrich Kazmierzak,
menadžer organizacije
Lebenshilfe Plauen gGmbH
(SR Njemačka)*

Poštovane dame i gospodo,
malo koji uzrast je tako značajan kao prve godine života djeteta. U ovim godinama se uspostavljaju temelji mentalnog i socijalnog razvoja te se postavljaju skretnice za dalji život djeteta.

Rani podsticaj razvoja predstavlja u ovom kontekstu važan elemenat u socijalnom sistemu društva, jer:

za ranu pomoć za djecu sa posebnim potrebama i djecu sa rizikom od nastajanja ometenosti u razvoju je podrška društva potrebija nego ikada.

Razvoj i etabliranje specijalnih ustanova za rani podsticaj su se u ovom kontekstu prema dugogodišnjim iskustvima iz Njemačke itekako dokazali. Stručno-praktični i naučni rezultati dokazuju na jedan ubjedljiv način nužnost postojanja multiprofesionalnog sistema ranog podsticaja.

Centar za rani podsticaj razvoja i ranu intervenciju u Zenici je tokom svog dvogodišnjeg rada postao čvrst sastavni dio socijalne mreže Zeničko-dobojskog kantona. Profesionalne saradnice i saradnici imaju solidnu stručnu i sadržajnu podlogu. Uporišta rane pomoći - prevencija, edukacijsko-rehabilitacijska pomoć, medicinsko-terapeutski tretman, pomoć za samopomoć i socijalna integracija – služe dobrobiti i podsticaju razvoja djece sa posebnim potrebama.

Uz ovakvu orijentaciju u radu zaposlenici Centra za ranu intervenciju Zenica se nalaze na dobrom putu. A na tom putu sam zajedno sa gđinom Georgom Schielom imao čast da ih pratim.

U budućnosti im želim i dalje uspješan rad koji je povezan sa velikim naporima. No, trud i rad se isplate, jer naša budućnost jesu naša djeca.

Uz srdačne, kolegijalne pozdrave iz Plauena

Doz. Dr. D. Kazmierzak

Sadržaj

Administrativni okvir rada CRI Zenica_____	6
Projekat „Centar za rano podsticanje...“_____	6
Finansiranje usluga i održivost rada_____	7
Pojam rane intervencije_____	9
Ciljna grupa Centra_____	11
Usluge Centra_____	12
Dijagnostika_____	12
Medicinsko-terapeutska rehabilitacija_____	13
Fizioterapija_____	13
Ergoterapija_____	14
Logopedija_____	15
Edukacijsko-rehabilitacijske i psihološke usluge_____	16
Edukacijsko-rehabilitacijski podsticaj_____	16
Psihološke mjere_____	16
Način rada Centra_____	18
Ambulatni i mobilni rad_____	18
Individualni i grupni podsticaj_____	19

Dokumentovanje	20
Interdisciplinarna saradnja	21
Saradnja s roditeljima	22
Saradnja u mreži s drugim institucijama	24
Iskustva nakon dvije godine praktičnog rada Centra	26
Značaj CRI Zenica za socijalnu politiku ZDK	30
Prilog	34
O Udruženju Humanost	34
Tim CRI Zenica	35
Mapa ZDK	37
Lista kontakata	38
Impressum	40

Administrativni okvir rada Centra

Dženana Čerimić, menadžer Udruženja Humanost Zenica

Projekat „Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama“ u Zenici

Centar za rani podsticaj razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama u Zenici (CRI) predstavlja zajednički projekat Vlade Zeničko-dobojskog kantona, njegovih 12 općina i Udruženja Humanost kao nosioca implementacije projekta. Usluge ovog za Bosnu i Hercegovinu pa i čitav region jedinstvenog Centra namijenjene su djeci predškolskog uzrasta sa posebnim potrebama sa područja svih 12 općina Zeničko-dobojskog kantona.

Realizaciji ovog projekta prethodila je realizacija projekta izgradnje zgrade Centra koju su omogućile Vlada SR Njemačke koja je putem svog Ministarstva za privrednu saradnju i razvoj donirala 810.000,00 KM, Vlada ZDK koja je izdvojila 120.000,00 KM za ovu svrhu, Općina Zenica koja je obezbijedila zemljište, sve potrebne priključke na infrastrukturu i vanjsko uređenje (što izraženo u novcu ima vrijednost od oko 330.000,00 KM) te „Bild hilft e.V. - Ein Herz für Kinder“ iz Njemačke sa oko 40.000,00 KM. Projekat izgradnje

je implementiran kroz saradnju Udruženja Humanost - societas humanitatis iz Zenice kao nosioca projektnih aktivnosti i njemačkih humanitarnih organizacija Terra Tech (<http://www.terratech-ngo.de>) kao administrativno-tehničkog i Lebenshilfe Plauen gGmbH (<http://www.lebenshilfe-plauen.de>) kao stručnog partnera. Centar je svečano otvoren 24.09.2009. godine.

Obzirom da se oblast ranog podsticanja u BiH nalazi još u fazi razvoja i osim predmetnog Centra u Zenici nema ni jedne druge institucije u BiH sličnog profila, prve dvije godine rad Centra se odvijao uz usku saradnju sa njemačkim organizacijama CIM (Centar za međunarodnu migraciju i razvoj) i SES (Servis penzionisanih stručnjaka) putem koje je obezbijeđen transfer know-how i ekspertize iz ove oblasti.

Otvorenje zgrade Centra u septembru 2009. godine

Finansiranje usluga i održivost rada CRI

Rad Centra tokom dvogodišnje pilotne faze, koja je trajala od oktobra 2009. do kraja septembra 2011. godine, su finansirale Vlada ZDK, sve općine ZDK i strani donatori – Aktion Mensch i Biskupija Mainz

iz Njemačke te CNFCEE (Cooperation of Netherlands Foundations for Central and Eastern Europe) iz Holandije. Pri tome je udio stranih donacija u finansiranju Centra iznosio oko 40%, dok se 60% finansiralo iz kantonalnog i općinskih budžeta.

Ugovorom o utvrđivanju prava i obaveza na implementaciji projekta, koji je potpisan krajem septembra 2009. godine, Vlada i općine Kantona te Udruženje Humanost su se obavezali da će i nakon isteka pilotne faze i povlačenja stranih donatora obezbijediti nastavak funkcionisanja i održivost Centra. U tu svrhu su 15.06.2011. godine premijer Zeničko-dobojskog kantona, načelnici svih općina i predsjedavajući Upravnog odbora Udruženja Humanost potpisali Anex Ugovora kojim su Kanton i općine u potpunosti preuzeli finansiranje rada Centra počevši od oktobra 2011. godine.

Obzirom da je Centar, kao institucija koja je u toku prve dvije godine rada pružala svoje usluge za preko 200 djece s posebnim potrebama i njihove porodice, opravdao kako očekivanja svoje ciljne grupe tako i svih relevantnih partnera i institucija iz oblasti zdravstva, socijalne zaštite i predškolskog obrazovanja, neosporna je potreba za nastavkom njegovog rada. Potpisivanjem Anexa Ugovora o implementaciji projekta je ne samo obezbijeđeno funkcionisanje Centra bez učešća inostranih donatora, nego je time istovremeno načinjen i značajan korak u pravcu obezbjeđivanja dugoročnog i održivog djelovanja i finansiranja Centra. Sljedeći korak koji će dovesti do finalnog rješavanje pravnog statusa Centra odnosno stvaranja pretpostavki za njegov dugoročni i održiv opstanak će biti osnivanje ustanove po uzoru na Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama u Maglaju koji od januara 2012. godine funkcioniše kao ustanova osnovana od strane Udruženja Humanost.

Pojam rane intervencije

Stručni tim CRI Zenica

////////////////////////////////////

Brojna istraživanja pokazuju da je rano djetinjstvo najkritičnije i najranjivije razdoblje u djetetovom životu koje kao takvo ima ogroman značaj u njegovom daljnjem razvoju. Pored genetskih predispozicija na razvoj djeteta uveliko utiču i odgoj i okolina, ali presudnu ulogu igraju interakcija majke odnosno roditelja s djetetom i podsticaj u najranijem uzrastu. Težište rane intervencije su upravo roditelji i dijete kao i cjelokupna porodica.

Glavni cilj rane intervencije je holistički podsticaj, podrška i praćenje djece ometene u razvoju ili sa rizikom od nastajanja ometenosti u razvoju u saradnji sa njihovim roditeljima i drugim uključenim osobama od najranijeg mogućeg momenta, kako bi se

- što bolje djelovalo protiv smetnji u razvoju koje prijete djetetu, iskoristili razvojni potencijali djeteta i probudila moć samooblikovanja, umanjile ili otklonile postojeće smetnje i podsticala izgradnja kompenzacijskih sposobnosti

- roditelji podstakli i osposobili da podrže razvoj svog djeteta u okviru porodičnog odgoja i skrbi te podržali u donošenju drugih odluka o razvoju

- izgradila veza između roditelja i djeteta koja će podsticajno djelovati na razvoj djeteta (npr. pomoć u preradi prijetećih ili smetnji

koje su već nastupile, pomoć u prihvatanju)

- roditeljima stavila do znanja njihova odgovornost za dijete te kako bi ih se učinilo jačima
- dijete integrisalo u porodični sistem i pripremlilo za integraciju u društvo (između ostalog u vrtić i školu)
- roditeljima pružila pomoć kroz savjetovanje u donošenju odluka o odgoju, u odabiru odgovarajućih ustanova za dnevni boravak djeteta, škola i drugih ustanova za intervenciju, podsticaj i savjetovanje
- jačao potencijal porodice za samopomoć
- koordinirali svi članovi porodice i sve osobe i ustanove uključene u rad sa djetetom radi osiguranja efikasnosti mjera, povećanja njihove djelotvornosti uz vođenje računa o opterećenju porodice
- razvila sposobnost i inicijativa skrbnika za sprovođenje konkretnih terapijskih mjera i u kućnoj atmosferi.

Ciljna grupa Centra

Ciljna grupa Centra za ranu intervenciju su djeca predškolskog uzrasta sa jasno izraženom ometenošću ili rizikom od nastajanja ometenosti kojoj roditelji ili drugi ovlašteni skrbnici ne mogu pružiti odgovarajući psihički i fizički podsticaj zbog čega im je neophodna adekvatna intenzivna terapijska i edukacijsko-rehabilitacijska pratnja, kao npr. kod poremećaja

1. u vizuelnoj percepciji/vizumotorici
2. u kognitivnom razvoju
3. u učenju i pamćenju
4. u razvoju govora
5. u području individualnog socio-emocionalnog razvoja
6. u somatsko-agilnom području (motorika, mobilnost)
7. u tjelesnom razvoju i progresivnosti uzrastu primjerenih higijenskih uslova

Obzirom da porodica predstavlja okvir za razvoj djeteta, sastavni dio ranog podsticaja je upućivanje i savjetovanje roditelja odnosno ovlaštenih skrbnika ili osoba koje su emocionalno najbliže djetetu, a pri tome to ne moraju biti biloški roditelji.

Tokom prve dvije godine rada usluge Centra je koristilo više od dvije stotine djece predškolskog uzrasta sa posebnim potrebama i njihove porodice sa područja Zeničko-dobojskog kantona. Održano je ukupno 5.668 inividualnih podsticajnih jedinica, 219 grupnih tretmana te 51 savjetodavni razgovor.

Usluge Centra

Stručni tim CRI Zenica

//////
Rad Centra zasnovan je na nekoliko principa koji istovremeno predstavljaju način rada stručnog tima: bliskost usluga porodici, orijentisanost usluga prema potrebama porodice, cjelovitost, interdisciplinarna saradnja, povezanost sa naukom i praksom, pomoć za samopomoć, fleksibilnost, umrežavanje sa drugim ustanovama, efikasnost, sistematičnost, zaštita podataka te osiguranje kvaliteta.

Na temelju tih principa Centar svojim korisnicima nudi sljedeće kategorije usluga:

Dijagnostika

Na osnovu pedijatrijskog nalaza ili nalaza ljekara specijalista interdisciplinarni tim Centra vrši ulaznu dijagnostiku koja predstavlja polaznu tačku za dalji podsticajni proces u okviru Centra. U fokusu stoji holistički orijentisana psihološka i/ili edukacijsko-rehabilitacijska procjena djetetove ličnosti. Dijagnostičim postupkom je obuhvaćen individualni i socijalni status djeteta, a isti se posebno koncentriše na sljedeća područja:

- dijagnostika razvoja
- dijagnostika sposobnosti i teškoća u pojedinačnim područjima
- poremećaji pažnje i koncentracije

- osobenosti u ponašanju
- odnos majka-dijete
- porodična anamneza

Psihološka dijagnostika može sadržavati istraživanje, mjere psiholoških testova, analizu ponašanja i interakcija, opservaciju u različitim struktuiranim i nestruktuiranim situacijama igre i postavljanja naloga. Edukacijsko-rehabilitacijska dijagnostika obuhvata ispitivanje roditelja i drugih osoba koje vrše odgojnu funkciju, ciljanu, djelimično standardiziranu opservaciju djeteta u različitim situacijama igre i postavljanja zahtjeva, sprovođenje razvojnog testa te edukacijsko-rehabilitacijska ispitivanja.

Prikupljaju se podaci o situaciji roditelja, njihovim iskustvima, kompetencijama i problemima u vezi sa djetetom.

Izrađuje se individualni plan podsticaja za dijete. Pri tome se u obzir uzimaju životna situacija, želje porodice u pogledu podsticaja djeteta i karakteristike porodičnog i socijalnog okruženja kao i njegov uticaj na dijete.

Individualni plan podsticaja za dijete se po pravilu usklađuje sa svim osobama uključenim u podsticaj, zbrinjavanje i tretman djeteta (terapeuti, roditelji, ljekari, eksterni terapeuti, odgajatelji u vrtiću). Taj plan se u toku podsticaja stalno aktualizira. Gore navedene pojedinačne mjere dijagnostike se mogu po potrebi ponavljati u toku podsticaja.

Medicinsko-terapeutska rehabilitacija

Usluge u ovom području obuhvataju tretmane iz oblasti fizioterapije, ergoterapije i logopedije.

Fizioterapija

Sljedeće metode se trenutno primjenjuju u okviru fizioterapeutskog tretmana Centra

za ranu intervenciju, a prema lje-
arsko-medicinskom nalazu:

- manuelna terapija
- tretman

psihomotoričke vježbe

- škola leđa za djecu
- masaža za bebe i druge

mjere za podršku prerade percep-
cije, posebno kod prijevremeno
rođene djece

- izbor i prilagođavanje primjerenih pomoćnih sredstava koja povećavaju samostalnost djeteta u saradnji sa roditeljima

- savjetovanje roditelja o mogućnostima podsticaja razvoja kretanja i percepcije u svakodnevnicu, o nošenju sa plakanjem, poremećajima u spavanju, o mogućnostima uređivanja i prilagođavanja kućne sredine potrebama djeteta i sl.

Ergoterapija

U okviru ergoterapije Centra za
ranu intervenciju sprovodi se:

- terapija poremećaja sen-
zoričke integracije u skladu sa nal-
azima

- treniranje svakodnevnih i
uobičajenih pokreta radi povećanja
samostalnosti

- podsticaj senzomotoričko-perceptivnog razvoja
- trening grube, fine i motorike usta
- vježbanje grafomotorike
- trening izdržljivosti, koncentracije i pažnje
- provjera spretnosti

- tretman govorno-jezičkih teškoća kod djece
- podsticaj kreativnosti
- savjetovanje roditelja (osoba koje vrše odgojnu funkciju) o mogućnostima sprovođenja terapije u svakodnevnicima
- prilagođavanje pomoćnih sredstava
- grupna terapija sa muzikalno-ritmičkim elementima

Logopedija

U okviru logopedije Centra za ranu intervenciju sprovode se:

- vježbe govornih organa
- vježbe disanja
- vježbe relaksacije
- tretman artikulacijskih poremećaja
- tretman govorno-jezičkih teškoća
- tretman mucanja i drugih poremećaja tečnosti govora

Edukacijsko-rehabilitacijske i psihološke usluge

Edukacijsko-rehabilitacijski podsticaj

Edukacijsko-rehabilitacijski tretman je namijenjen djeci sa usporenim razvojem i mentalnom ometenošću. Odmjerenom ponudom vježbovničkih jedinica uz vođenje računa o individualnim mogućnostima se kroz ciljane igre bude, razvijaju i jačaju nova znanja, sposobnosti i smisleni

načini ponašanja u pojedinačnim i grupnim situacijama. Edukacijsko-rehabilitacijski tretman je uvijek usmjeren na cjelokupni podsticaj, tj. podsticaj emocionalnih, senzoričkih, motoričkih, socijalnih i kognitivnih sposobnosti putem neuro-motoričke stimulacije, perceptivno-kognitivne stimulacije i senzorne integracije. Poteškoće u ostvarenju cjelovitog postignuća različitih uzroka se nastoje izjednačiti kroz raznoliku ponudu mogućnosti sticanja iskustava i djelovanja u optičkom, akustičkom i taktilnom ispitivanju i diferenciranju okoline. Pri tome značajnu ulogu ima i primjena različitih ritmičkih i kreativnih elemenata.

Psihološke mjere

Mjere su namijenjene roditeljima i porodicama koje traže savjet (dijagnozu, prognozu i mogućnosti ophođenja) u različitim konfliktnim situacijama, ali i u vezi osobenosti i poteškoća sa njihovim djetetom, kao što su socijalna nesigurnost, strah, nošenje sa ometenošću djeteta (trauma, prihvatanje), agresivno i opozicionalno ponašanje, blokada u učenju i doprinošenju, poremećaji pažnje sa ili bez motoričkog nemira, enureza, enkopreza, poremećaj u ishrani, prekomjerna tež-

ina, povraćanje, osobenosti u ponašanju kao posljedica opterećujućih životnih dešavanja ili porodičnih situacija. Metode koje se pri tome primjenjuju su sljedeće:

- opservacija i analiza ponašanja
- psihološko savjetovanje
- trening kooperacije
- trening pažnje
- modifikacija ponašanja orjentisana prema načelu terapije ponašanja

Pored direktnih usluga za korisnike Centar nudi i sljedeće:

- osnivanje, podržavanje i sprovođenje roditeljskih grupa te individualno psihološko savjetovanje roditelja,
- po potrebi upućivanje drugim institucijama i stručnjacima,
- razmatranje sa roditeljima primjerenih mogućnosti institucionalnog zbrinjavanja njihove djece (vrtić, škola, centar za podsticaj, dom...), informisanje o istima te praćenje u njihovoj realizaciji,
- savjetovanje saradnika vrtića, centara za podsticaj i škola o razvojnim potrebama djeteta te usku saradnju u daljem podsticaju razvoja djeteta.

Sve usluge Centra uvijek imaju za cilj poboljšanje sposobnosti djeteta (motoričke, kognitivne i emocionalne) i njegovu adekvatnu socijalizaciju i integraciju u užu i širu zajednicu.

Način rada CRI Zenica

Stručni tim CRI Zenica

Ambulantni i mobilni rad

Obzirom da su usluge Centra za ranu intervenciju namijenjene djeci predškolskog uzrasta sa posebnim potrebama sa područja svih 12 općina Zeničko-dobojskog kantona, rad se obavlja ambulantno i mobilno.

Ambulantni oblik rada podrazumijeva da roditelji/staratelji dovode djecu na terapije i tretmane u prostorije Centra u Zenici koje su opremljene po evropskim standardima za rad sa djecom sa teskoćama u razvoju. Kao takve one zadovoljavaju u potpunosti sve objektivne uslove potrebne za habilitacijski, rehabilitacijski i edukacijski rad.

Mobilni oblik rada omogućava i onim korisnicima čije su porodice u lošoj socio-ekonomskoj situaciji ili čije zdravstveno stanje ne dozvoljava transport da uživaju usluge Centra za ranu intervenciju. Ovaj oblik rada podrazumijeva da dio stručnog tima Centra odlazi na teren i sprovodi tretmane ili u porodičnom okruženju djeteta ili u ustanovama koje su stavile svoje prostorije na raspolaganje upravo u ovu svrhu, kao što su

domovi zdravlja (Tešanj, Usora), Dnevni boravak Tešanj, Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama u Maglaju, JU Dom-porodica Zenica te vrtići (Vareš, Breza, Zavidovići).

Individualni i grupni podsticaj

Terapije i tretmani Centra za ranu intervenciju se nude u individualnom i grupnom obliku. Svaka terapijska jedinica, bez obzira na oblik rada, traje dva sata, a obuhvata pripremu u trajanju od pola sata, podsticaj u trajanju od sat vremena te zapažanja i refleksiju u trajanju od pola sata. Budući da Centar pokriva područje čitavog Kantona, svakom korisniku se može ponuditi jedan individualni podsticaj sedmično uz dodatni grupni tretman, ukoliko postoji potreba za istim. U izuzetnim slučajevima terapeut može da, shodno svojoj procjeni, odredi i dvije terapijske jedinice sedmično te da se u rad s korisnikom uključi i više od jednog stručnjaka.

Tokom individualnog rada sa djetetom obavezno je prisustvo roditelja kako bi mogao posmatrati rad terapeuta sa djetetom. Po završetku podsticajne jedinice terapeut daje smjernice roditelju za nasatavak rada s djetetom u kućnom okruženju.

Posebno mjesto u radu zauzimaju grupne terapije sa djecom. Iskustva su pokazala da iz ovakvog načina rada proizilaze dobri rezultati za dijete. Većina pripadnika ciljne grupe Centra za ranu intervenciju tokom svog života nije bila u prilici da sudjeluje u nekim grupnim aktivnostima, pa čak ni da se druži sa svojim vršnjacima. Ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje još uvijek velikim dijelom nisu spremne za prihvatanje sve djece sa posebnim potrebama. Utoliko je ovaj oblik rada još značajniji, jer za veliki broj djece predstavlja jedinu mogućnost za socijalizaciju.

Dokumentovanje

Svaka faza ranog podsticaja i rane intervencije, od ulazne dijagnostike pa do samog otpuštanja korisnika iz Centra, se mora dokumentovati na za to predviđenim formularima. Obligatoran sastavni dio dosijea svakog korisnika je u prvom redu medicinska dokumentacija. Ukoliko ista ne postoji, roditelji se upućuju na pribavljanje nalaza od pedijatra odnosno nadležnih ljekara specijalista.

U okviru provođenja ulazne dijagnostike uzimaju se osnovni anamnestički podaci o djetetu (tok razvoja po svim područjima: motorika, razvoj govora, briga o sebi, socijalno ponašanje, ponašanje u igri itd.) odnosno njegovoj porodici. Na osnovu podataka dobijenih u postupku ulazne dijagnostike izrađuje se plan podsticaja koji se, ovisno o rezultatima dijagnostike toka, može nakon 3 do 6 mjeseci revidirati i mijenjati.

Svaka podsticajna jedinica (individualna ili grupna) se dokumentuje na sedmičnom, mjesečnom i kvartalnom nivou. Po završetku podsticaja izrađuje se završni izvještaj koji se predaje roditeljima. Kompletna dokumentacija se po potrebi može predati vrtiću odnosno školi ili drugoj ustanovi u koju dijete bude dalje upućeno.

Interdisciplinarna saradnja

Osoblje Centra je u kvalitetu i kvantitetu fleksibilno prilagođeno regionalnoj potrebi za podsticajnim, savjetodavnim i interventnim mjerama, a u skladu sa finansijskim mogućnostima.

Za realizaciju radnih principa na raspolaganju stoji tim sljedećeg multiprofesionalnog sastava:

Edukacijsko-rehabilitacijsko i psihološko područje:

- diplomirani edukatori-rehabilitatori
- diplomirani psiholog

Medicinsko-terapeutsko područje:

- diplomirani fizioterapeut
- diplomirani logoped
- diplomirani ergoterapeut

Tokom prve dvije godine rada Centra terapeutski profil stručnog tima je pojačavao stručnjak iz oblasti ergoterapije iz Njemačke, angažovan na osnovu saradnje Udruženja Humanost sa njemačkom organizacijom CIM (Centar za međunarodnu migraciju i razvoj). Rukovođenje tima je u prvih godinu i po dana povjerenoiskusnom penzionisanom stručnjaku, edukatoru-rehabilitatoru iz Njemačke koji je angažovan po volonterskom osnovu i kroz saradnju Udruženja Humanost sa njemačkom organizacijom SES (Servis penzionisanih eksperata).

U rad tima se mogu po potrebi uključiti i eksterni stručnjaci.

Saradnja sa roditeljima/podicama

Mjere i metode, koje se primjenjuju u radu s djetetom, ovise o potrebama djeteta i njegove porodice te se usklađuju sa svim osobama uključenim u rani podsticaj. Odgovornost za intervenciju i podsticaj djeteta preuzimaju roditelji odnosno zakonski staratelji kojima stručni tim Centra ukazuje na puteve i mogućnosti te ih usmjeravaju u realizaciji mjera podsticaja.

Roditelji odnosno druge osobe koje vrše odgojnu funkciju se:

- informišu i savjetuju o posebnostima razvoja pri smetnjama i razvojnim perspektivama djeteta
- uvode u terapiju i podsticaj kao pratioci
- upoznaju sa mogućnostima podsticanja djeteta u svakodnevnicu
- rasterećuju u svakodnevnom ophođenju prema djetetu
- savjetuju po posebnim pitanjima zbrinjavanja i odgajanja

djeteta te im se u tome pruža pomoć

- podržavaju u zajedničkoj situaciji sa djetetom
- potpomažu u razumijevanju djelovanja ometenosti na uključene osobe i iz toga se zajednički razvijaju mogućnosti za rasterećenje u interakciji i podsticajno ophođenje jednih prema drugima
- podržavaju kroz pružanje psihološke pomoći, između ostalog, u kriznim situacijama i pri savladavanju konflikata,
- podržavaju u procesu priznavanja i unutaršnjeg prihvatanja ometenosti i njihovih posljedica kao i u produktivnoj preradi istog.

Saradnja roditelja/porodice i stručnjaka Centra za ranu intervenciju je jedan od ključnih faktora od kojeg zavisi efikasnost preduzetih mjera. Kako bi se postigao napredak ili promjena u razvoju djeteta, potrebno je da roditelji i porodica nastave provoditi date smjernice i upute za rad sa djetetom kod kuće. Od roditelja se očekuje da se aktivno uključe u sve aspekte rada sa djetetom. Pri tome osoblje Centra uvijek uzima u obzir opterećenost, mogućnosti i granice roditelja/porodice.

U slučaju kriznih situacija unutar porodice roditeljima se nastoji pružiti psihološka pomoć i podrška kako bi se porodično okruženje stabilizovalo, a podsticaj mogao nastaviti.

Pored inividualnog sa roditeljima se jednom mjesečno sprovodi i grupni rad. Pri tome se organizuju radionice na teme koje se definišu na temelju iskazanih potreba i interesa roditelja (npr. izrada didaktickog materijala za kucnu upotrebu, prilagođavanje kućnog okruženja potrebama djeteta i sl.). Cilj grupnog rada jeste razmjena iskustava, uspostavljanje kontakta između roditelja te savjetovanje u pogledu pdređene tematike koja je zajednička svim roditeljima.

Značaj grupnih roditeljskih sastanaka ogleđa se u tome što roditelji po prvi put mogu da govore o svom stanju, svojim emocijama, potrebama i poteškoćama i da im se pri tome pruži stručna i podrška drugih roditelja. Da bi se što adekvatnije moglo odgovoriti na različite

potrebe roditelja, radno vrijeme Centra je fleksibilno organizovano, dok su sve usluge Centra besplatne.

Saradnja u mreži s drugim ustanovama/institucijama

U proteklom periodu izgrađena je mreža saradnje i komunikacije sa ustanovama iz oblasti socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i predškolskog odgoja kao i s drugim organizacijama sličnih djelatnosti i koje su od značaja za rad Centra odnosno uopšte za razvoj djeteta u ranom djetinstvu.

Saradnja sa zdravstvenim ustanovama ogleda se u upućivanju djeteta sa utvrđenom sumnjom na teškoće u razvoju od strane pedijatar, neuropedijatar i drugih ljekara specijalista u Centar za ranu intervenciju.

Centri za socijalni rad upućuju u Centar za ranu intervenciju onu

djecu predškolskog uzrasta koja prođu postupak razvrstavanja pred stručnom komisijom i za koju ista utvrdi da postoji potreba za podsticajem razvoja.

Saradnja sa vrtićima je naročito značajna, jer djeca u grupi vršnjaka mogu ispoljavati određena problematična ponašanja koja u drugim situacijama ne ispoljavaju. U takvim slučajevima osoblje vrtića ima mogućnost upućivanja roditelja na usluge Centra. Po potrebi, osoblje Centra pruža odagateljima vrtića smjernice za rad u grupi sa djecom koja imaju razvojne teškoće. Pored toga, ispred Centra se nudi edukacija za odgajatelje u svrhu njihovog osposobljavanja za prepoznavanje određenih teškoća te pravilno postavljanje prema djetetu.

U mrežu saradnje uključene su i osnovne škole. U slučaju da se dijete, po završetku programa podsticaja u Centru za ranu intervenciju, upiše u redovnu školu i pri tome se suoči sa određenim poteškoćama, postoji mogućnost da osoblje Centra prati dijete u školi (najduže do kraja prvog polugodišta 1. razreda), pružajući tako podršku kako djetetu tako i saradniku škole.

Iskustva nakon dvije godine praktičnog rada Centra

*Hajra Kadić, rukovodilac CRI Zenica, i
Gernot Lemberg, stručni supervizor*

////////////////////////////////////

Otvaranje Centra za ranu intervenciju u Zenici, čije su usluge namijenjene djeci s posebnim potrebama predškolskog uzrasta sa područja cijelog ZDK, je za roditelje/porodice ciljne grupe Centra značilo konačno postojanje ustanove u kojoj su pod jednim krovom objedinjeni svi oblici stručne pomoći i podrške potrebne njihovoj djeci – od dijagnostike preko savjetovanja do direktnog terapijskog rada. Jedna od najvećih poteškoća sa kojim se susreo tim Centra je bilo uspostavljanje prvog kontakta, a potom i izgradnja odnosa sa roditeljima. Naime, obzirom da nikada ranije nije postojala jedinstvena baza iz koje su se mogli crpiti podaci o ciljnoj grupi Centra, prvi zadatak osoblja Centra je bio da preko svih relevantnih institucija iz oblasti zdravstva, socijalne zaštite i predškolskog odgoja sa čitavog gravitacionog područja Centra - svih 12 općina Kantona - prikupi te podatke, formira jednu bazu u kojoj je danas registrovano preko 300 (potencijalnih) korisnika, uspostavi kontakt i obiđe svaku pojedinu porodicu radi kako prikupljanja detaljnijih informacija o ciljnoj grupi tako i informisanja samih roditelja o postojanju i uslugama Centra. Ogromni naponi su pri tome uloženi u edukaciju roditelja o pojmu i

značaju rane intervencije za dalji razvoj njihove djece, a samim tim i čitave porodice. Roditeljima se, prije svega, nastojalo ukazati na to da napredak njihove djece ovisi ponajviše o njima samima, njihovoj odgovornosti, poštivanju zakazanih termina, nepropuštanju terapija i sprovođenju propisanih mjera podsticaja u kućnom okruženju. Često je upravo to bio i najteži zadatak za terapeute. Saradnja se nešto lakše uspostavljala sa roditeljima iz gradskih sredina gdje je, između ostalog, bio osjetan i uticaj medija koji su redovno izvještavali o Centru. Osim toga, te porodice žive u geografski pristupačnijim sredinama i pod daleko povoljnijim uslovima što je od velikog značaja posebno za mobilni rad koji se u ruralnim područjima odvija pod znatno težim okolnostima.

Od početka rada Centar za ranu intervenciju pokušava da izgradi svoje mjesto u postojećem sistemu zdravstvene i socijalne zaštite te predškolskog odgoja djece s posebnim potrebama. Svjestan činjenice da napredak u razvoju ciljne grupe Centra iziskuje zajedničko djelovanje svih institucija iz ove tri oblasti, stručni tim Centra za ranu intervenciju je nastojao izgraditi jednu kvalitetnu mrežu saradnje sa akcentom na razmjeni informacija između pojedinih institucija. U svrhu upoznavanja svih relevantnih institucija sa radom Centra redovno su u određenim vremenskim intervalima organizovani sastanci, prezentacije, edukacijski i stručni skupovi za zaposlenike ovih institucija. Veliki broj njih je u Centru za ranu intervenciju prepoznao pouzdanog partnera na čiju adresu može uputiti roditelje koji su ranije bespomoćno lutali od jedne do druge ustanove. Međutim, još uvijek se CRI mora boriti za svoje mjesto u postojećim strukturama, posebno u stručnim krugovima (zdravstvene ustanove, centri za socijalni rad) kako bi se izbjeglo upućivanje roditelja u gradove van ZDK (Sarajevo, Tuzlu, Zagreb, itd.) i njihovo izlaganje dodatnim troškovima i opterećenju, jer

u tom slučaju moraju platiti iste one usluge koje im u Centru za ranu intervenciju u Zenici stoje besplatno na raspolaganju.

Otvoren krajem septembra 2009. godine Centar za ranu intervenciju je bio prvi takve vrste u BiH. Želeći da Centar od samog početka prati zapadno-evropske stanarde, Udruženje Humanost je za osoblje Centra obezbijedilo dodatnu stručnu podršku iz Njemačke kroz angažovanje dva stručnjaka iz ove oblasti sa dugogodišnjim iskustvom. Jedan od njih je edukator-rehabilitator, stručnjak organizacije SES (Senior Expert Service) iz Bonna, koji je u Centru preuzeo funkciju stručnog supervizora, dok je drugi angažovan putem organizacije CIM (Centre for International Migration and Development) na poslovima ergoterapeuta. U saradnji sa osobljem Centra ova dva stručnjaka su definisala okvir rada Centra i izradila Pravilnik o unutrašnjem uređenju u kojem je opisana ciljna grupa, struktura i način rada i organizacijski tok, sačinjen čitav katalog usluga te formulari za dokumentovanje cijelog podsticajnog procesa – od samog prijema pa do otpuštanja korisnika. Osim toga, ova dva stručnjaka su redovno sprovodila doedukaciju interdisciplinarnog tima Centra kroz teoretsku i praktičnu obuku te hospitacije na terapijama u svrhu unapređivanja kvaliteta njihovog sprovođenja.

U procesu izgradnje struktura Centra posebno značajnu ulogu je imala saradnja sa organizacijom Lebenshilfe gGmbH Plauen/SR Njemačka koja je omogućila jednomjesečnu doedukaciju za dio osoblja Centra u vidu praktične obuke za rad sa djecom predškolskog uzrasta s posebnim potrebama. Zahvaljujući podršci ove organizacije, osoblje Centra za ranu intervenciju dobija redovno aktuelnu literaturu iz oblasti ranog podsticaja što mu omogućava praćenje trendova i novih pristupa radu s djecom s posebnim potrebama.

Iako su prostorije Centra za ranu intervenciju u Zenici opremljene prema evropskim standardima i nude idealne uslove za sprovođenje

terapija, rad se s nekim od korisnika morao obavljati na terenu, bilo da je to u njihovom kućnom okruženju ili vrtićima, domovima zdravlja, Dnevnom centru Maglaj, JU Dom – porodica Zenica. Glavni razlog je socijalno-ekonomska situacija porodice (nezaposelnost, mali ili nikakvi izvori primanja) koja roditeljima onemogućava dovođenje djece na terapije u Zenicu. U velikom broju slučajeva ni zdravlje djeteta nije dozvoljavalo, nažalost, transport iz udaljenih općina Kantona u Zenicu. U tim slučajevima terapije su se sprovodile pod znatno materijalnim lošijim uslovima (teško dostupne kuće, male, hladne i često vlažne prostorije, više osoba u prostoriji, stalni prekidi i ometanja terapija, ograničene mogućnosti korištenja sredstava za rad i sl.) od onih koje pruža Centar u Zenici. Međutim, to je bio jedini način da se i djeci iz ugroženih ili nesituiranih porodica omogući uživanje usluga Centra za ranu intervenciju. S druge strane, mobilni rad je u odnosu na ambulanti imao tu prednost što su terapeuti imali priliku da se bolje upoznaju sa širim porodičnim okruženjem korisnika i terapije oblikuju tako da one kasnije olakšaju život djetetu u datim porodičnim okolnostima.

Značaj CRI Zenica za socijalnu politiku Zeničko-dobojskog kantona

Mirko Trifunović, ministar za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko-dobojskog kantona

////////////////////////////////////

Sa ratifikacijom Konvencije UN-a o pravima osoba sa posebnim potrebama od strane Parlamenta Bosne i Hercegovine u decembru 2009. godine sve nadležne bosansko-hercegovačke vlasti i uprave su dobile obavezu da se aktivno zalažu za integraciju osoba sa posebnim potrebama u društvo te da postepeno otklone sva diskriminirajuća ograničenja. Ova integracija se odnosi na sva područja individualnog i društvenog života i ima zadatak da osobama sa invaliditetom omogući pravo na školovanje, stanovanje i rad.

Obzirom da svi profesionalni akteri i partneri iz ove oblasti ističu poseban značaj programa za rano otkrivanje teškoća u razvoju i učenju kod djece kroz multidisciplinarnu, kompleksnu, koordiniranu i permanentnu pomoć i podršku, Zeničko-dobojski kanton je u saradnji sa svim općinama Kantona, nevladinim sektorom odnosno Udruženjem Humanost te stručnim partnerima iz inostranstva započeo 2008. godine projekat izgradnje zgrade Centra za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama. Nakon svečanog otvorenja ovaj Centar je početkom oktobra 2009. godine

počeo sa svojim poslovanjem. Imajući na umu da je zadatak Centra izuzetno kompleksan, već je u fazi pripremnih aktivnosti prije početka rada Centra stavljen naglasak na saradnju institucija i ustanova iz različitih oblasti kao što su ustanove zdravstva, predškolskog odgoja i obrazovanja te socijalne zaštite koje se opet nalaze u političkoj nadležnosti ili općinskog ili kantonalnog nivoa, a ni privatni sektor nije zanemaren.

Posebnu zahvalnost treba istaći stranim partnerima kako za učešće u finansiranju izgradnje i prve dvije godine poslovanja Centra tako i za profesionalnu podršku stručnom radu interdisciplinarnog tima centra koja se ugleda u mogućnostima obavljanja prakse u ustanovama stranih partnera u Njemačkoj kao i kontinuiranoj svakodnevnoj saradnji dva njemačka stručnjaka sa domaćim stručnim timom u redovnom radu Centra. Ovaj transfer znanja rezultirao je poboljšanjem pružanja usluga i izgradnjom radne strukture Centra.

Sve navedene aktivnosti i doprinosi omogućile su da Centar za ranu intervenciju kao jedinstvena institucija ove vrste u Bosni i Hercegovini, a i šire, postane ponos Zeničko-dobojskog kantona i njegovih općina. U skladu s tim je finansiranje Centra bez učešća inostranih donatora prešlo od oktobra 2011. godine na Kanton i općine i to tako da učešće ZDK u finansiranju iznosi oko dvije trećine, dok općine snose jednu trećinu troškova po principu solidarnosti, a prema njihovom udjelu u broju stanovnika Kantona. Ova finansijska ulaganja u taj vid podrške ciljnoj grupi imaju dva značajna efekta za društvenu zajednicu:

- doprinos ostvarivanju navedenih prava osoba sa posebnim potrebama od najranijeg doba života
- gledano dugoročno rano podsticanje je trajno povoljnije rješenje, jer će doprinijeti smanjenju broja korisnika skupog i nehumanog smještaja u ustanove socijalne zaštite

Istovremeno Centar za rani podsticaj djece sa posebnim potrebama predstavlja temelj za sve ostale aktivnosti u pravcu izgradnje mreže decentralizovanih usluga za osobe sa posebnim potrebama svih uzrasta u Zeničko-dobojskom kantonu. Dio te postojeće mreže, koju je potrebno i dalje graditi, spadaju:

- Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama školskog uzrasta u Maglaju za općine Maglaj, Žepče, Zavidovići;
- Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama pri JU Škola za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju osoba sa poteškoćama u psihofizičkom razvoju Zenica za korisnike sa područja Općine Zenica;
- Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama školskog uzrasta u Tešnju za korisnike sa područja Općine Tešanj;
- Dnevni centar za odrasle osobe sa posebnim potrebama u Zenici sa projektnim zadatkom "Pružanje podrške samostalnom stanovanju-življenju osoba sa poteškoćama u razvoju Općine Zenica".

Konačno, ne treba zaboraviti da, iako Zeničko-dobojski kanton sa svojim aktivnostima u oblasti zaštite i podsticaja osoba sa posebnim potrebama sigurno prednjači u odnosu na druge krajeve u BiH, sasvim je jasno da i u našem Kantonu predstoji još mnogo posla na putu od integracije te ciljne grupe u društvene tokove do, na kraju, inkluzivnog društva. U skladu s tim se i usluge Centra za rano podsticanje trebaju dalje razvijati i oblikovati. Između ostalog želimo navesti sljedeće izazove:

- pronalaženje konačne strukture Centra za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama u Zenici;
- uspostavljanje standarda za oblast rane intervencije od strane nadležnih administrativnih tijela (što uključuje i učešće zdravstvene oblasti u finansiranju usluga Centra);
- dalje unapređenje mreže saradnje među nadležnim institucijama iz relevantnih oblasti;

- nastavak i jačanje aktivnosti s fokusom na daljem podizanju svijesti društvenih aktera, pojedinaca, a i porodica i roditelja o potrebama, sposobnostima i potencijalima djece sa posebnim potrebama.

Obzirom da trenutna makroekonomska situacija nije jednostavna, potrebno je da se svi društveni akteri odznajaju za uspješno svladavanje tih izazova maksimalno angažuju i pojačaju svoju saradnju, ukoliko želimo istim tempom i kvalitetom nastaviti započetim putem na šta su Vlada Zeničko-dobojskog kantona i Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice spremni u okviru raspoloživih mogućnosti.

O Udruženju Humanost

Udruženje “Humanost - societas humanitatis” je osnovano kao nevladina organizacija u februaru 2006. godine s ciljem da svojim aktivnostima i projektima potpomogne i unaprijedi razvoj oblasti socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini. Regionalno težište svog djelovanja Udruženje vidi, prije svega, u dijelovima centralne Bosne. U svom se radu fokusira na društvene grupacije koje žive na rubu socijalne i materijalne egzistencije društva i čiji je opstanak bez pomoći društvene zajednice i državnih institucija doveden u pitanje. Projektima Udruženja su ciljano obuhvaćena djeca predškolskog i školskog uzrasta, mladi i odrasle osobe sa posebnim potrebama kao i stare, iznemogle i raseljene osobe bez mogućnosti povratka u svoje prijeratne domove.

Kroz projektni rad sa težištem na grupama koje žive na rubu materijalne i socijalne egzistencije u zajednici Udruženje teži ka ostvarenju smanjenja socijalnih razlika u društvu.

Lajt motiv Udruženja je da se poštivanje ljudskog dostojanstva svakog pojedinca može ostvariti samo kroz unutar društvenu solidarnost “jakih” sa “manje jakima”. Imajući na umu da treba izbjegavati ovisnost o tuđoj pomoći, Udruženje se nastoji pridržavati principa “pomoć uz samopomoć”. To znači da prvenstveno nastoji podržati i unaprijediti samoinicijativu pojedinaca i grupa. Važan preduslov za funkcionisanje

socijalnog sektora je bliska i povjerljiva saradnja nevladinog sektora sa nadležnim vladinim institucijama i administracijama. Ovoj saradnji Udruženje teži u procesu implementacije svih svojih projekata.

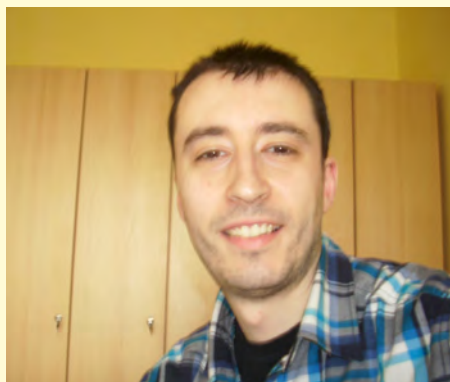
*Dženana Čerimić, menadžerica
Udruženja Humanost*

Stručni tim CRI Zenica

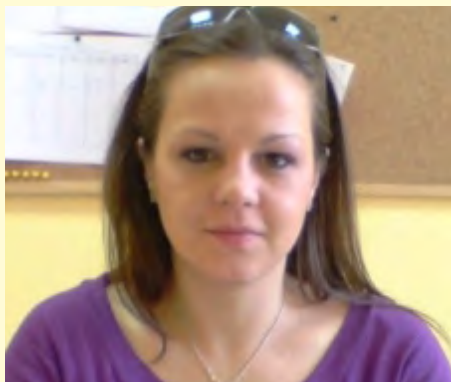
*Hajra Kadić, edukator-
rehabilitator/somatoped,
rukovodilac*

Duško Bulajić, psiholog

*Dženana Čolaković, edukator-
rehabilitator/oligofrenolog*

Melisa Čančar, fizioterapeut

Emir Mrvoljak, fizioterapeut

Fata Bećirbašić, logoped

Dijana Džambo,
edukator-rehabilitator

Gernot Lemberg, edukator-
rehabilitator, stručni supervizor

Mapa ZDK

Lista kontakata

CRI Zenica

Adresa: Saliha Cakana Mulalića 5, Zenica

Telefon/fax: +387 32 202 342 (341)

e-mail: rana.intervencija@societas.ba

web stranica: www.societas.ba

Udruženje Humanost

Adresa: Saliha Cakana Mulalića 5, Zenica

Telefon/fax: +387 32 202 350 (352)

e-mail: humanost@bih.net.ba

web stranica: www.societas.ba

Ministarstvo za rad ZDK

Adresa: Kučukovići 2, Zenica

Telefon/fax: +387 32 244 618 (245-640)

e-mail: min_rad@zdk.ba

web stranica: www.zdk.ba

linkovi na webstrane svih općina ZDK mogu se naći:
<http://www.societas.ba/partneri/lokalni/>

Terra Tech Foerderprojekte e.V.

Adresa: Kirchgasse 13, 35041 Marburg, SR Njemačka

Telefon/fax: +49 6420 83 99 40

e-mail: info@terratech-ngo.de

web stranica: <http://www.terratech-ngo.de/>

Lebenshilfe Plauen gGmbH

Adresa: Hofwiesenstraße 1, 08527 Plauen, SR Njemačka

Telefon/fax: +49 3741 70 99 10

e-mail: info@lebenshilfe-plauen.de

web stranica: <http://www.lebenshilfe-plauen.de/>

SES - SeniorExpertenService

Adresa: Postfach 22 62; 53012 Bonn

Telefon/fax: +49 228 26090-0

e-mail: ses@ses-bonn.de

web stranica: <http://www.ses-bonn.de/>

CIM – Centrum fuer internationale Migration und Entwicklung

Adresa: Mendelssohnstr. 75-77, 60325 Frankfurt am Main, Njemačka

Telefon/fax: + 49 (0)69-719121-0

e-mail: cim@giz.de

web stranica: <http://www.cimonline.de/>

Impressum

Izdavač:

Udruženje Humanost

Dizajn brošure:

Josip Vrbić - www.dizajnmagazin.com

Izrada i štampanje brošure je omogućeno zahvaljajući finansijskoj podršci IN-fondacije BiH <http://www.infondacija.org/>

IN FONDACIJA

FONDACIJA ZA UNAPREĐENJE SOCIJALNE
INKLUZIJE DJECE I MLADIH U BIH

PROJEKAT

“Centar za rano podsticanje razvoja i ranu intervenciju za djecu sa posebnim potrebama”

PARTNERI

MINISTARSTVO
ZA RAD,
SOCIJALNU POLITIKU
I IZBJEGLICE
ZE-DO KANTONA

UDRUŽENJE
HUMANOST

OPĆINA
BREZA

OPĆINA
OLOVO

OPĆINA
VISOKO

OPĆINA
DOBOJ JUG

OPĆINA
TEŠANJ

OPĆINA
ZENICA

VLADA
ZE-DO KANTONA

OPĆINA
ŽEPČE

OPĆINA
KAKANJ

OPĆINA
USORA

OPĆINA
MAGLAJ

OPĆINA
VAREŠ

OPĆINA
ZAVIDOVIĆI

AKTION
MENSCH

BISTUM
MAINZ

IN FONDACIJA
FONDACIJA ZA UNAPREĐENJE SOCIJALNE
SLOBODE ŽIVOTA I NAUKE U BiH

INVESTITORI - DONATORI

